

Arkeologisk förundersökning

Försvunnen stenåldersboplats i Reftele

Förundersökning av RAÄ 97 i Ölmestad

*Reftele socken i Gislaveds kommun
Jönköpings län*

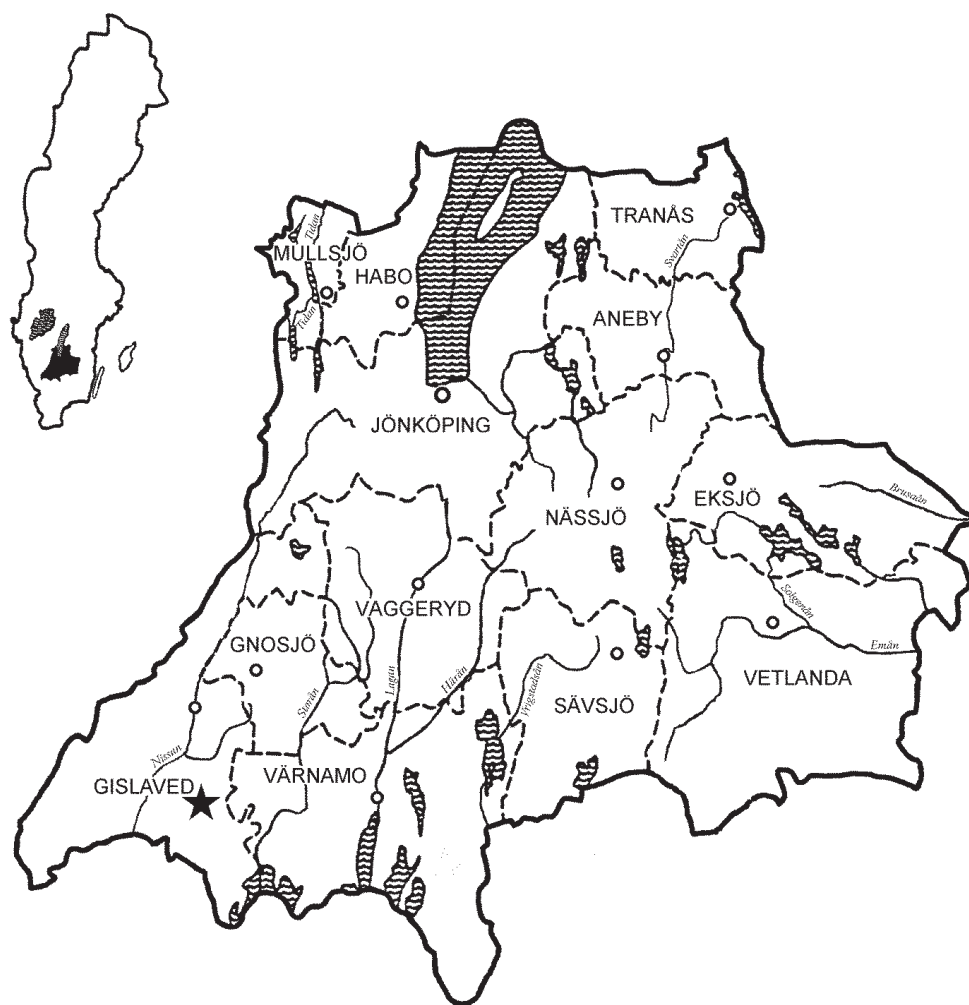

Arkeologisk förundersökning

Försvunnen stenåldersboplats i Reftele

Förundersökning av fornlämning RAÄ 97 i Ölmestad

*Reftele socken i Gislaveds kommun
Jönköpings län*

Rapport: Jeanette Gustavsson
 Foto och ritningar: Ulf Jacobsson & Kristina Älveby
 Grafisk design: Anna Stålhammar
 Tryckning och distribution: Birgitta Blomkvist och Marita Tidblom

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
 Tel: 036-30 18 00
 E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
 Ur karta © Lantmäteriet. Medgivande MS2007/04833.

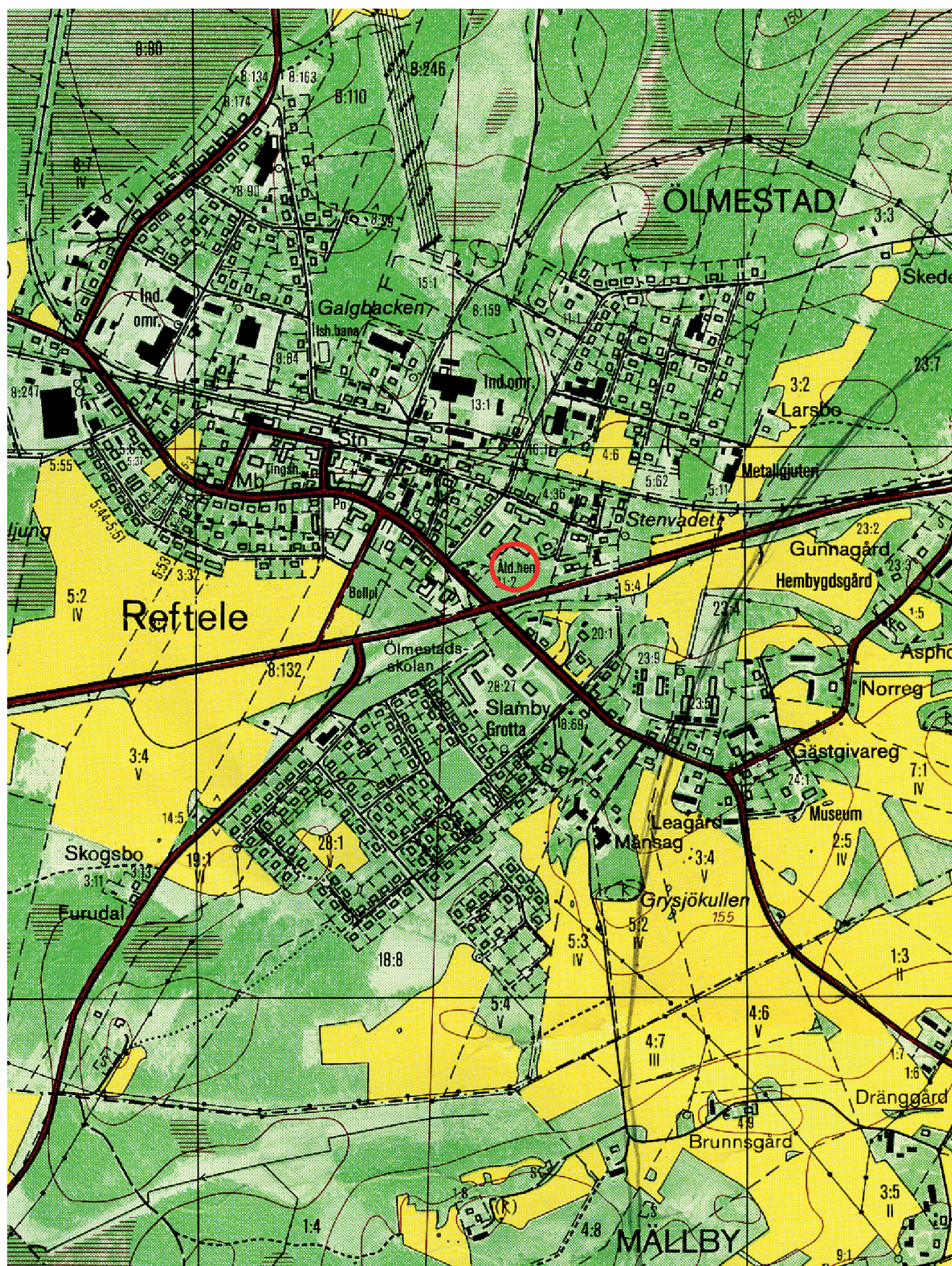
© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2008

Innehåll

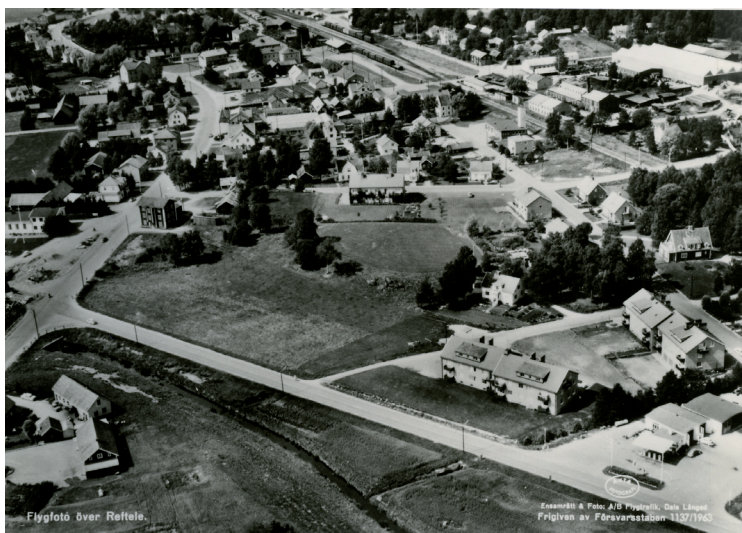
Inledning.....	5
Kort områdesbeskrivning.....	5
Undersökningsresultat.....	7
Schakt nr 1	7
Schakt nr 2	8
Schakt nr 3a och b	8
Schakt nr 4	9
Sammanfattning.....	9
Administrativa uppgifter.....	10
Referenser.....	11
Arkiv.....	11
Muntliga källor.....	11
Figurförteckning.....	11

Bilagor

- Bilaga 1. Schaktplan
- Bilaga 2. Profiliritningar

FIGUR 1. Utdrag ur Gula kartans blad: 5D:72. Skala 1:10 000.

FIGUR 2. Flygfoto över undersökningsområdet innan vårdhemmet Solbacka byggdes.

Inledning

Under tiden 2–11 maj 1988 utförde Jönköpings läns museum en förundersökning av området vid fornlämning RAÄ 97, Reftele socken Gislaveds kommun, Jönköpings län. Undersökningen för-
anleddes av en planerad utbyggnad av Solbacka vårdhem samt byg-
gandet av pensionärsbostäder i anslutning till vårdhemmet.

Området låg på sydslutningen av en liten kulle alldeles invid tre kända vadställen över den numera kanaliserade Ölmestadsån. Slutningen hade en nivå som låg mellan cirka 146–150 m.ö.h. Storbolmens strand som antas ha legat på cirka 150 m.ö.h. kan ha svallat kullen med en av sina många flikiga vikar.

Runt Storbolmen återfinns ett av Smålands viktigaste stenålders-
områden. Enligt äldre folk på orten så hade kullen givit ifrån sig
mängder med flinta vid jordbruksverksamhet.

Ansvarig för undersökningen var Tomas Areslätt. Råmanus till
rapporten har sannolikt skrivits av Anders Josefsson och Kristina
Älveby. Denna rapport har sammanställts år 2008 av Jeanette Gus-
tavsson, Jönköpings läns museum.

Kort områdesbeskrivning

Undersökningsområdet består i huvudsak av en grässlätt som slut-
tar mot söder ner mot en fyrvägs korsning med bland annat en bro
över Ölmestadsån.

Tomten Ölmestad 21:2 begränsas i sina västra delar av den NÖ-
SV gående Skedevägen och den NV-SÖ gående Storgatan. Den
nordöstra delen av undersökningsområdet tas upp av Solbacka
vårdhem, byggt 1967–1968, Mot SÖ har undersökningsområdet

ingen naturlig begränsning. Här används den föreslagna fastighetsgränsen som vägledning. Sydväst om vårdhemmets Sydvästra gavel finns en träddunge.

På tomten skall enligt uppgiftslämnare, under hela 1900-talet (och troligen tidigare) ha pågått många olika aktiviteter. Till en mycket stor del har området upptagits av ett sågverk. Här har också funnits en brandstation, en smedja, garage och två stycken kvarnar. En öppen plats mot sydöst har varit allmänning, tidvis med tivoli och dylikt.

Till stor del har också undersökningsområdet bestått av en bergknalle. Denna har sprängts bort vid bygget av vårdhemmet och sprängsten har spridits över området. Norr om denna bergknalle, runt det gamla polishuset, har det enligt uppgift funnits en åker. Här skall man ha kunnat gå efter regnväder och ”plocka fickorna fulla av flinta”.

Vi kunde dock inte återfinna någon ursprunglig åkeryta i den norra delen av undersökningsområdet utan endast fast berg eller tjocka massor med grus och sprängsten.

Längre mot söder, i höjd med träddungen återfanns under fyllnadsmassorna den ursprungliga markytan från före byggandet av Solbacka. Bland annat fanns här tjocka lager med bark från sågverkets tid. Från det kulturpåverkade lagret under och vid sidan av detta barkskikt gjordes det prov genom maskinsällning av utvalda kvadratmeterrutor. Materialet som framkom var dock relativt recent såsom ett ben till järngryta.

I den sydöstra delen av undersökningsområdet vid vägkrysset är marken kraftigt omrörd av grävmaskiner och dylikt, troligen från

FIGUR 3. Översikt över förundersökningsområdet. Sannolikt är det vårdhemmet som syns i bakgrunden. Foto: Anders Josefsson

ett vägbygge. Här återfanns en stor mängd slagg i fyllmassorna, troligen härrörande från ett nedlagt gjuteri i Reftele.

Undersökningsresultat

Under undersökningen togs sex schakt upp, varav schakt nr 3 indelades i a och b och schakt nr 5 i a, b och c. Bara schakt 1–4 finns beskrivna. Inte i något av schakten påträffades fynd från stenåldern. Markytan var till stora delar störd och uppgrävd i samband med bygget av Solbacka vårdhem. Den ursprungliga markytan påträffades i schakt i nr 4 men där påträffades inga förhistoriska lämningar. De få lämningar som fanns i området kom från sentida bebyggelse dvs. de nämnda, kvarnbyggnaderna och smedjan. Många ortsbor vittnade dock om att platsen hade varit mycket rik på flinta. Troligt är att en stenåldersboplats har funnits på platsen men schaktats bort och förstörts i samband med byggnationen av vårdhemmet. Schakt 1–4 beskrivs i detalj nedan. Planritning över schakten finns i BILAGA 1 och profilritningar presenteras i BILAGA 2.

Schakt nr 1

Detta schakt som är beläget framför vårdhemmets entré sträcker sig längs huskroppen ut till Storgatan. Det drogs från nordost mot sydväst. Framför huset kunde man konstatera att den ursprungliga topografin var totalt förändrad.

Under ett 30–40 cm tjockt sandigt mullskikt under grästorven påträffades sprängsten från den här tidigare belägna 2–3 m höga bergsknallen. Ovanför sprängstensmassorna fanns ett 5–10 cm tjockt skikt av sand och grus. Denna del av området genomkorsades av två eventuellt tre stycken telekablar, en elledning samt televerkets rikskabel.

I jämnhöjd med SV gaveln av vårdhemmet framkom även en del av bergknallen som nämnts. Detta berg lär ha sprängts ner ca 6 m för att bereda plats för källarutrymmet till vårdhemmet (uppgift från vaktmästaren på vårdhemmet Solbacka). Omkring cirka 20 meter från nämnda gavel påträffades ett 20–30 cm tjockt mullskikt under grästorven. Inga nämnvärda schaktmassor var påförda här så enmetersrutor sållades här med hjälp av maskinsåll, men endast sentida föremål påträffades. Strax intill fanns även synligt en stengrund efter en rektangulär ekonomibyggnad (muntligen Hellroth). Materialet i resten av schakt 1 (ut till Storgatan) bestod av omrörda och påförda massor. Intill (åt Skedestigen) hade tills nyligen en kvarnbyggnad stått. Några grundstenar kunde fortfarande urskiljas och ytterligare närmare mot Skedestigen kunde man se grundstenarna efter den äldsta kvarnbyggnaden (troligen sammanbyggd med den senare). Televerkets rikskabel fanns också i detta område.

Som sammanfattning av beskrivningen av schakt 1 kan sägas att inga ursprungliga lagerbildningar fanns kvar som skulle kunnat

rymma spår från förhistoriska boplatser. Hela schaktet var påverkat av utschaktning och bortsprängning.

Schakt nr 2

Detta schakt drogs utefter Skedesvägen (i samma riktning som schakt 1). Mullskiktet var något tunnare här (10–30 cm) än i schakt 1, men i övrigt är det samma bild av situationen under gräsytan. Det vill säga, högst upp fanns ett mullskikt, under detta en fyllning som bestod av sten, grus och sand och under detta ett skikt av sprängsten. Närmare korsningen Storgatan-Skedesvägen fanns spår efter en smedja som funnits där (muntligen Hellroth). Under grästorven avtecknade sig svarta fläckar, vid avbaningen. Dessa innehöll små starkt korroderade järnföremål (bultar, spikar, små järnbitar och bleck kunde urskiljas) samt träkol. Detta material fanns i ett 5–8 cm tjockt lager ovanför ett fyllnadslager av sprängsten, sand, grus och mo. Ovanför lagret med järnföremålen och kolet fanns ett påfört lager av sand, grus och småsten över vilket mullskiktet med grästorven fanns.

Sammanfattningsvis kan konstateras att även i detta schakt var den ursprungliga topografin med eventuella lagerbildningar totalt förändrad. Enligt T. Hellroth skall bergkullen här ha varit "flikig" och en brandstation legat i en av dessa flikar med trång utfart mot blivande vägen (Skedesgatan). Smedjans tak skall ha varit lika högt som det lilla berget. Vid schaktets nordöstra ände där det f.d. polis-huset finns, skall det ha funnits en åker, vilken även sträckt sig under nuvarande vårdhemmet. På denna åker minns fortfarande en del människor från trakten hur man efter regn kunde gå och plocka flintskärvor och stenar från markytan på den nybearbetade åkern (muntligen Roland Malmsthåll, Källgatan, Reftele och Gustav Good, Reftele). Även vid den nuvarande lekplatsen och området omkring denna (åt Värnamohållet) kunde det framkomma flinta (samma uppgiftslämnare som tidigare).

Schakt nr 3 a och b

Dessa schakt togs upp mellan schakt 1 och 2 i samma riktning, mest för att undersöka om lagerbilden var densamma som i de båda tidigare beskrivna schakten. Enligt folk som kom ihåg skulle det vara i detta område flintfynden gjordes (muntl. Gustav Good och Roland Malmsthåll, Reftele). Emellertid var det av schakten 3a och 3b berörda området lika förändrat som de tidigare beskrivna områdena. I botten fanns det nedsprängda berget med sprängstensmassor ovanför på vilka en fyllning av grus och sand var påförd. Ett cirka 40 cm tjockt något stenigt mullskikt bildade underlag för grästorven. Den ursprungliga åkerjorden var här bortförd till okänd plats.

Schakt nr 4

Schakt nr 4 drogs ca 10 meter från Storgatan mellan Skedesvägen och landsvägen Värnamo-Smålandsstenar. Hörnet vid Skedesgatan-Storgatan uppvisade samma bild som beskrivits i schakt 1, 2, 3a, och 3b. Sprängsten, grus, sand med lite jord och gråsten över. Omkring 25 meter från nämnda korsväg påträffades en del grundstenar till kvarnbyggnaderna som funnits här tills för omkring ett år sedan. Mellan grundstenarna fanns i botten ett grågult flammigt sand- och lerskikt mellan stenen. Detta undersöktes lite noggrannare, dock utan att fynd av något slag gjordes (se profil nr 9). Ungefär 50 meter från nämnda gatukorsning (Storgatan-Skedesvägen) påträffades ett barkskikt som därifrån sedan kunde följas i hela schakt 6 samt delvis även i schakt 5 a, b, c. Här och var i detta skikt fanns bräder, små stenar, samt små nedslagna pålar. Detta skikt av bark och bräder under påförda massor av grus och sand tolkades som markytan då här på platsen fanns en väg ägd av före detta kommunalordförande Mårtenssons svärfader i Reftele (muntligen Tage Hellroth). Under barkskiktet fanns ett omkring 30 cm tjockt sandigt, moigt något humöst skikt med svartbruna stänk i det ljust till mörkt bruna lagret. Under detta lager, som eventuellt innehöll små träkolsfragment men troligare små bitar av neddragna (av maskar) barkflakor, fanns ett ca decimetertjockt skikt av grå sandig lera som eventuellt kan ha utgjort sjöbotten (Storbolmen) eftersom nivån rörde sig omkring 147 m.ö.h. Tidigare funna boplatser påträffades på omkring 150 m.ö.h. Provstick gjordes här och var i det ovan nämnda ljusbruna till mörkbruna moiga skiktet, samt i det underliggande utan att några slags fynd gjordes. I dessa sållades även kvadratmeterrutor, men med samma resultat som vid de tidigare provsticken i området.

Sammanfattning

Avslutningsvis kan man konstatera att en boplat från stenåldern sannolikt har funnits på platsen. Alla spår av denna verkar dock ha försvunnit i samband med tidigare byggnationer på platsen. Inga intakta kulturlager påträffades vid undersökningen. Ytterligare åtgärder anses därför ej nödvändiga.

Referenser

Arkiv

Jönköpings läns museums arkiv, Jönköping. Råmanus och utgrävningsdagbok,

Muntliga källor

Gustav Good, muntligen, Reftele 1988.

Tage Hellroth, muntligen, Reftele 1988.

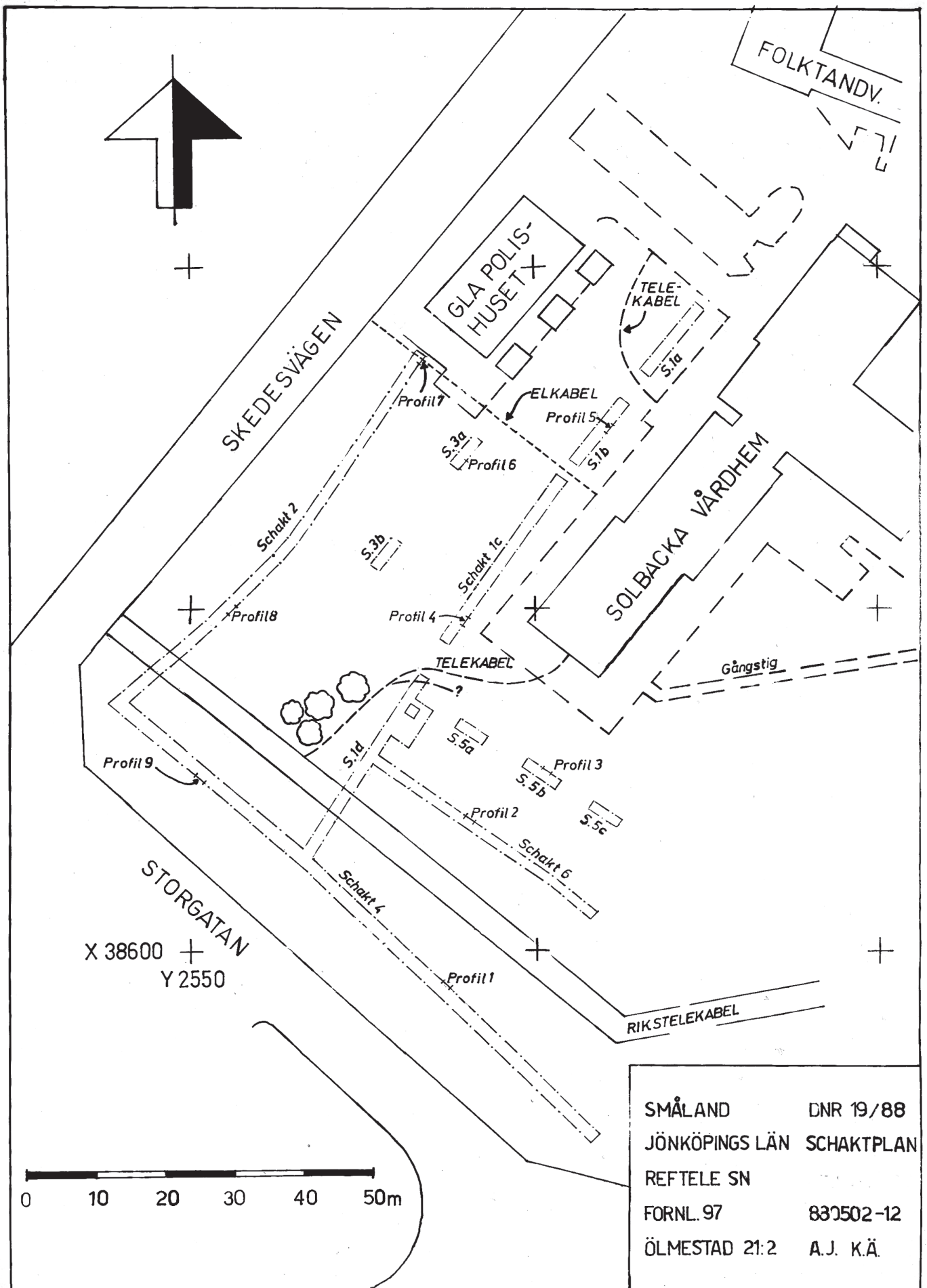
Roland Malmstål, muntligen, Reftele 1988.

Figurförteckning

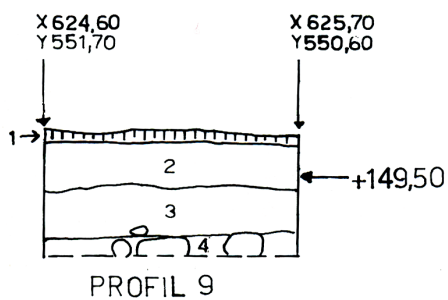
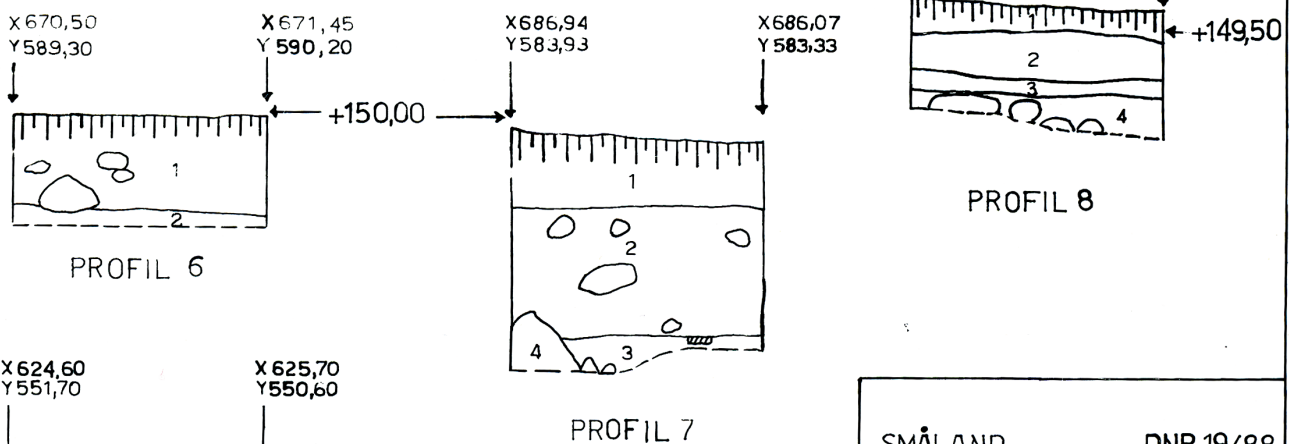
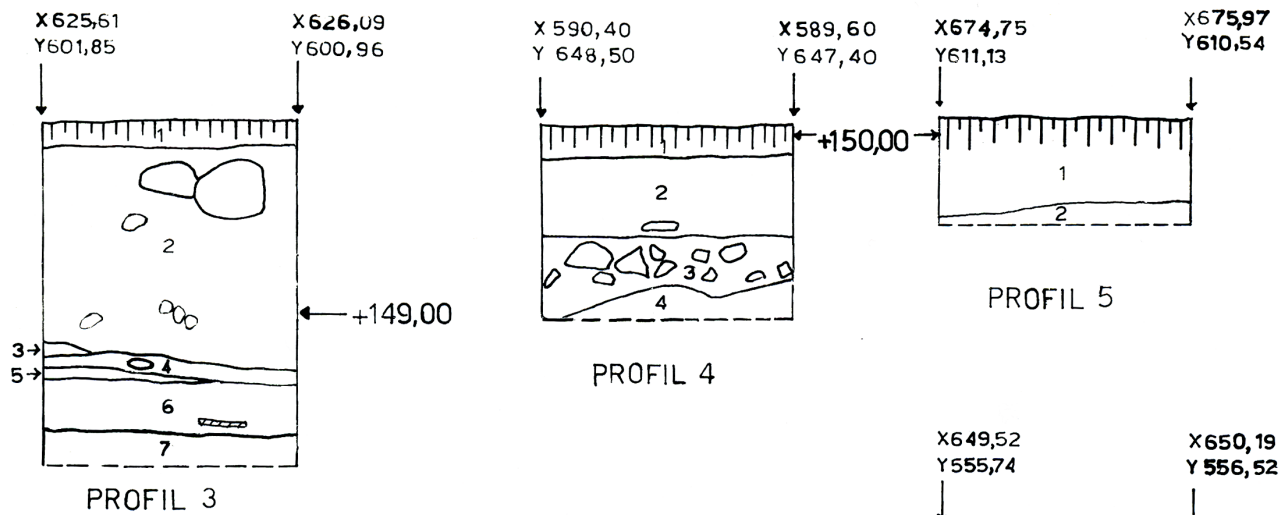
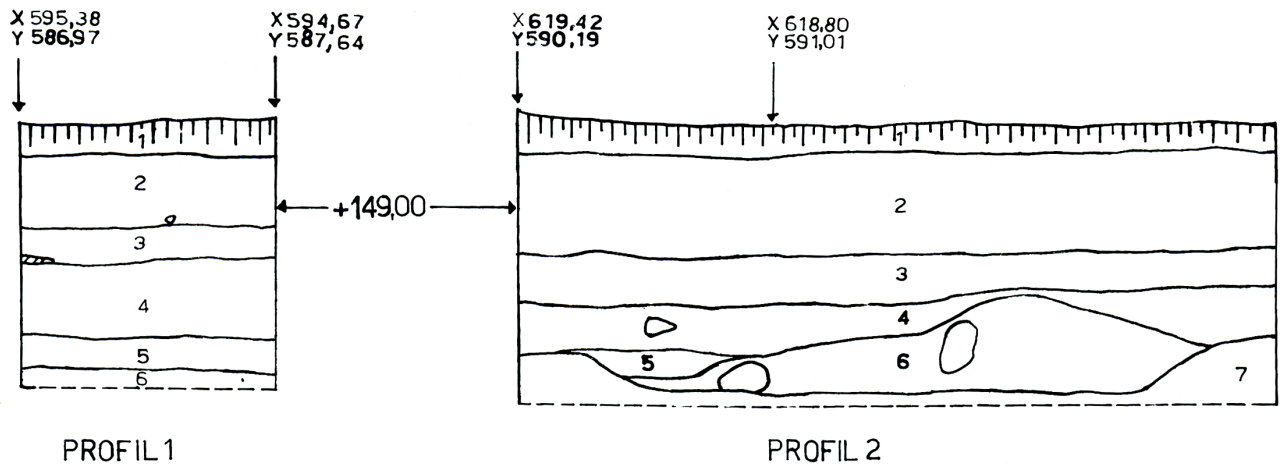
Figur 1. Gula kartans, kartblad 5D:72

Figur 2. Flygfoto över undersökningsområdet. Flygtrafik AB

Figur 3. Översiktsbild över förundersökningsområdet

SMÅLAND	DNR 19/88
JÖNKÖPINGS LÄN	SCHAKTPLAN
REFTELE SN	
FORN. 97	830502-12
ÖLMESTAD 21:2	A.J. K.Ä.

0 0,5 1m

SMÅLAND	DNR 19/88
JÖNKÖPINGS LÄN	PROFILER
REFTELE SN	
FÖRNL.97	880502-12
ÖLMESTAD 21:2	A.J. K.Ä.

Arkeologisk rapport 2008:79
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM